

les alqueries pèdia

Fitxa per lesalqueriespèdia / Museu de memòria oral

Nom/Cognom	Carlos Font de Mora Salmerón
Data de naixement	Divendres 17 de gener de 1941
Títol	<i>Carlitos Font de Mora, practicant de les Alqueries</i>
Categories	Etnologia, salut, segregació, treball
Data i lloc de l'entrevista	Divendres 13 de juliol de 2018, casa de l'entrevistat
Equip entrevistador	Nelo Vilar, Laura Yustas
Enllaços	1a part: https://youtu.be/sOygOpAhQS0 2a part: https://youtu.be/JBSrQNS2vyk
Extracte	https://youtu.be/ieCMdT4-WzY

Sinopsi: Carlos Font de Mora (1941), *practicant* del poble de gran formació des dels temps de la precarietat fins a l'actualitat, i tinent d'alcalde en les primeres legislatures de la democràcia, conta les seues experiències amb passió, precisió i bona memòria.

Resum / Transcripció:

La intensitat de les històries de Carlos Font de Mora és tan gran que oferim hora i mitja d'entrevista, dividida en dos parts per a facilitar la seua visió. Hem intentat posar epígrafs que organitzen el discurs, però la vivesa de la conversa és difícil de tallar i sovint inclou comentaris i ocurrencies que excedeixen la nostra voluntat de ordre. Al nostre parer, la seua posició privilegiada sobre la vida a les Alqueries durant dècades mereix ser tinguda en compte (tret d'alguns comentaris privats) en la seua integritat.

1a part

Política

Comença l'entrevista explicant-nos una anècdota important. Explica com davant de l'església de les Alqueries hi havia una casa, propietat dels seus sogres i, per tant, a heretar

per la seua dona; la primera ratlla que va col·locar va ser precisament en eixa casa, que s'havia de tombar perquè isquera el carrer Colon directament a l'església. Així ens explica que les decisions que va prendre van ser sempre pensant en el poble i no en el seu interès personal.

Ens conta també que es va dir que ell no volia la Segregació, però que evidentment sí que la volia.

Les escoles

Va fundar l'APA de les Alqueries, i li va ajudar el secretari general de l'Ordre d'operaris diocesans: Don Carlos Calaf; les votacions es van fer a la Caixa Rural, encara en temps "del Caudillo". Ramón Serrano Suñer, cunyat de Franco, era parent seu. Va anar a Madrid i li va portar una fotografia perquè veiera les condicions en què tenien les xiquetes i els xiquets. En eixe moment no tenien escola: uns anaven a un local darrere de la carretera, altres a l'edifici de la plaça, on hui és el Centre de la tercera edat; altres al Caixer, en una casa cap al Replà; alguns a l'escola de la Palmera, i inclús a un magatzem xicotet que van habilitar al carrer José Izquierdo, perquè al Caixer el sostre del vèter va solsir. En veure les condicions en què estaven els xiquets li van aprovar el Grup escolar. Després d'això, Carlos es va comprar un solar al carrer Major per fer-se sa casa davant del solar on estava previst el Grup Escolar. En eixe moment es va canviar la normativa i els col·legis es van fer mixtos, de manera que necessitaven un altre solar. Finalment eixe espai es va convertir en el camp de futbol, que va pagar ell i altres aficionats veterans. Estant ell en l'Ajuntament de Vila-real, com a delegat de Sanitat i dels afers de les Alqueries, va signar els albarans de materials per al col·legi mixt Virgen de Nuestra Señora del Niño Perdido, que després es va tombar. Recorda la frase de l'alcalde de Vila-real, Bautista Carceller: "Què pagat estaràs, Carlos, anem a inaugurar el *Grupo* escolar". Ell li va contestar: "Sí, anem a inaugurar el Grup escolar, però els xiquets tindran que anar a cagar a l'hort". Conta que se li va quedar mirant i que van cridar al secretari Don Ángel Mirete Pina. Malgrat que comptaven amb un arquitecte, un enginyer, un aparellador i que estaven a punt d'inaugurar el col·legi, este no tenia *alcantarillat* i només tenia un accés [5 min.]. A pesar de totes les crítiques que se li van fer, en 15 dies va aconseguir obrir el carrer Millars, posar clavegueres i a més a més contractar dos professores de preescolar, que en eixe moment no eren habituals en els col·legis.

Documents

Quan va deixar de ser president van voler fer-li un diploma, i un amic va dir que li l'havien de fer en paper d'estrassa. Creu que hi ha molta gent desagraïda, tot i els seus resultats.

Ens ensenya les cartes del Rei, el President, del Govern i del Ministre d'Administració Territorial, i l'agraïment de la presidenta de la Coordinadora de Segregació per les cartes que havia escrit i el que havia fet pel seu poble. Diu que sí que va lluitar per la Segregació de les Alqueries, però sense bolcar cap cotxe ni fer cap vandalisme. A les festes del Niño invitava a la corporació de Vila-real i a tots els companys regidors de tots els partits. Ell ho pagava de la seua butxaca, cobrava 17.000 pessetes amb què no tenia prou ni per a la gasolina. A la següent legislatura el que feia la seua faena ja cobrava 300.000 pessetes.

També amb Enric Ayet, que no era del seu partit, van negociar la seua finca de la Mayorazga de Vila-real per fer-hi la Fira Industrial de Vila-real, que no es va arribar a fer. Li van expropiar la finca. Després va dimitir del seu càrrec perquè ell era de les Alqueries, però el seu partit (la UCD) li va agrair el seu paper.

Ens conta que el gran pintor de les Alqueries, Antonio Marco, li va regalar dos quadres pel que havia fet per son pare. Antonio va fer el logotipus per al col·legi: un colom amb una rameta d'olivera en el pico.

Coordinadora de Segregació

[10 min.] La Coordinadora de Segregació, quan li van dir de dimitir de regidor de Vila-real, es va proposar crear un ajuntament en què Carlos anava d'alcaldeable. Després, però, diu que es van veure cosetes molt lletges, i que per a la seua dignitat sobraven, per la qual cosa va decidir apartar-se'n. Conta que en una processó de la Mare de Déu, a l'eixir de les oficines municipals (on ara està el Centre de Majors), l'agutzil els va donar les vares a l'alcalde i tinents d'alcalde, però la sorpresa va ser que es va presentar la regina de festes de Vila-real. Carlos li va dir al senyor alcalde: "Tin la vara, pa' tu (...). On se t'ocurrir portar la reina de Vila-real a la processó de la Mare de Déu del Niño Perdido, a on mosatros tenim reina?". Aquell deia no saber res; la regina era filla de Paco Arenós, un gran industrial de Vila-real, i amiga de la filla de Carlos, que també va ser regina de les Alqueries l'any que ell va dimitir. Li va preguntar a aquella xica qui li havia dit que vinguera a la processó, i va resultar que era un dels que estaven lluitant per la Segregació. La regina de les Alqueries era una neboda de la seua dona, filla del seu company Rafael Usó, que també va ser regidor. Diu que dir-li a aquella xica que vinguera sense que ho sapiguera ni l'alcalde ni ell, que manava a les Alqueries, estava fet de mala fe. Pensa que són coses lletges, i diu que té amics d'altres ideologies. A la Comissió de govern de la depuradora, per potabilitzar l'aigua per a regar, estaven ells per la UCD, i eixa comissió la portava Víctor Manuel Cabanillas, que era comunista. Allí hi havia un tal Miquel, de malnom "Barraca"; quan van entrar a l'ajuntament deia que eren els més xulos de la Comunitat perquè tenien "plantà una Barraca al mig". **[15 min.]** A eixe el va fer delegat de jardins. Bautista Carceller va ser un alcalde condescendent en tot, però diu que sempre hi ha un sector més extremat; és el que no li agrada de la política.

"Practicant"

Carlos, ha passat 32 anys treballant les 24 hores del dia. Diu que es va casar als 23 anys perquè les senyores li tenien vergonya, perquè era fadrí. Festejava amb la seua dona des de segon de batxiller, ella anava a la Consolació i ell anava als salesians.

Carlos Font de Mora ha sigut una persona a qui han volgut tots, però ha tingut a son pare dins del taüt i ell estava fent la visita en la clínica per no tindre substitut. I el seu germà Vicent Font de Mora es va casar a Torremolinos i no va poder anar pel mateix motiu. Després es va equipar d'una emissora de ràdio, perquè li agrada molt la pesca, i si hi havia algun avís la seua dona li trucava i se'n tornava. Més avant l'ajuntament li va proporcionar un "busca".

A les Alqueries ha assistit parts amb dos ciris, i baix del llit de la partera ple de conills i güitos. I li ha passat de demanar aigua i que li tragueren un poal d'aigua de la sèquia, ple de brosses. I això ho han fet ells i viuen les criatures. I el volen. I ha escaiolat cames sense aparell de rajos X.

Ens parla de les guàrdies passades amb Don Paco Bonilla a València, aprenent de parts perquè sabia el que li venia. Guàrdies voluntàries. I amb el traumatòleg per a les escaiotes, perquè rajos X no en tenien. Feien les distensions dels ossos i ficaven l'escaiola. Alguns deien: "Tinc la cama torteta però mira, xafe fort". No anaven a rehabilitació. I es va haver de comprar un congelador Ignis, dels primers que van eixir italians, perquè eren tants els regals

que li feien que abastia als seus pares, als sogres, i no sabia on ficar les coses. “Perquè Carlitos ha sigut sempre Carlitos, però els ha donat la vida”. Els tres fills nascuts a les Alqueries, en casa els tres. **[20 min.]** I 32 anys en què cap company volia substituir-lo perquè ningú volia estar 24 hores treballant.

Carlitos va ser titular de la seua plaça, però van llevar al metge titular de les Alqueries i el van annexionar a Vila-real, i li tocava anar a l'ambulatori de Vila-real i damunt portar-se tota les Alqueries. I a última hora la seua salut estava per damunt, va deixar la titularitat i es va quedar en zona fins que va arribar el sistema nou. Ell i Don Octavio van fer el curs d'adaptació i va ser el primer en signar. Però sempre es va demanar la dedicació exclusiva a Alqueries del Niño Perdido. Les guàrdies sí que les feien a Borriana. Els van jubilar al mig de la plaça a quatre a la vegada: Don Golzalo Carda, mestre fill de les Alqueries; Amparo Vicent, que era una persona peculiar que exercia de periodista i de fotògrafa; Vicente Molés, que havia sigut director de la Caixa i havia aportat molt; i ell, Carlos Font de Mora. Allí al costat del que diuen “monòlit” (que diu, amb bon humor, que no és un monòlit).

Diu que va dur les pedres de la plaça, que venien de la Torrassa i se les van emportar a Vila-real, però va aconseguir tornar-les a les Alqueries, i li va dir a l'alcalde que “si no, li ficava el cap baix de les pedres”; van dur les pedres i ho van celebrar. Van fer coques en tomata i fins i tot va vindre el director dels salesians a beneir-les.

Van fer el primer “burladero” per als bous al mig de la plaça, que era de terra i era molt perillosa.

És dels que ha dut el sepulcre quan anaven al Caixer, perquè era dels alts de la època. A la mili va ser gastador, però no va fer quasi res: li van posar la bata blanca i estava en sanitat. A més, el general era cosí, Luis Carruana, casat amb Ma. Ángeles Font de Mora, germana de Lluís Font de Mora, que va ser conseller d'Agricultura socialista.

Biografia

[25 min.] Carlos Font de Mora Salmerón va nèixer en 1941, el dia de Sant Antoni, [divendres] 17 de gener. La seua família tenia les seues finques i les seues hisendes però no eren llauradors, era gent de carrera. Li preguntem com és que va nèixer a les Alqueries, i ens conta que son pare estava estudiant la carrera de metge, i va arribar la Guerra i quan es va acabar li van donar el títol de practicant. Son pare va fer a València una oposició que es deia APD [Assistència Pública Domiciliària] i li van donar la plaça a les Alqueries com a practicant. Això va ser en 1940. Carlos va nèixer al costat mateixa del *Ciclistes*, a la casa dita “del Bassero”, que va ser el comerciant més ric de tota la zona tarongera i a tots els pobles productors tenia el seu magatzem. Era tio de Manolo Molés Usó, el conegut periodista taurí. (...).

Va estudiar el batxiller als salesians, volia ser metge. Però eren quatre germans i els quatre estudiant, ell el major. Son pare tenia una asma bronquial molt forta, així que va optar per fer-se ATS i portar casa.

Diu que podem apuntar que ha sigut “l'intrús” més gran que ha hagut en el món: als 12 anys, en pantaló curtet, Carlitos anava a ficar injeccions per les Alqueries. I si algú es desmaiava no sabia si era un desmai o si l'havia mort amb una punxada. “Ningú sap lo que tinc patit en esta vida”; en aquell temps quan un practicant es ficava malalt no hi havia substitut.

Carlos està operat de càncer de gola i parla, diu que perquè el vol la Mare de Déu, i no entén per què el deixa cec ara. Però als 17 anys es va veure sol a les Alqueries assistint un part, perquè son pare li estava ensenyant, a banda que ell estava començant ja ATS; i li va entrar un còlic de fetge i li va injectar atrotina, que és el que hi havia aleshores. Son pare li va dir que quan s'alçara a orinar li pariria, perquè ja n'havia tingut quatre. Sí que va parir, però la criatura portava dos voltes de cordó pel collet. Anys després, estant ell per sa casa, va anar una rosseta cara ell, el va besar i li va dir: "¿Usted no sabe quién soy yo, don Carlos? Yo soy la que me asistió usted en la Morvedrina. **[30 min.]** Es que voy a amonestarme". "Qué bonico!", diu. Però ens conta que a la Mare de Déu no hi ha ningú que li haja resat més que ell.

Hi havia un metge, Don Manuel Enrique Escolano, que "era un portent" i el volia com a un fill, però tenia el geni molt roín i era autoritari. Diu que entre l'educació que li van donar a casa, començant pels seus avis, i este metge, va aprendre molt. Carlos va ser instrumentista del catedràtic d'urologia a la clínica de la Salut. A l'estudiar ATS ja sabia punxar, curar i fer-ho tot; Carlos va ser un estudiant exemplar, ajudava a son pare de dia i estudiava de nit. Li feien exàmens orals de 5 hores, perquè aleshores no hi havia assignatures: o s'aprojava tot o es suspenia tot Don Vicente Torralba Alfonso venia de València a fer-li electros a son pare i no els cobrava res, només volia que Carlos se n'anara amb ell a València. Diu que a València s'haguera fet ric, perquè treballava a la clínica de la Salut. Estava en la mili, anava a fer una operació, li donaven 3.000 pessetes d'aquella època i anava al Lauria vestit de soldat per a que li enlluestraren les botes.

Un dia estant en la mili va anar la guàrdia civil a casa de son pare i se'l van endur esposat a València, per pròfug i desertor. El comandant, que tenia molta confiança en ell, estava molt disgustat. Carlos va poder demostrar que li havien donat un mes de permís perquè li havia llevat dos ulls de poll a la dona d'un general. Feia de podòleg a canvi de permisos.

Fent de comadró

[35 min.] Ens conta que al no haver matrones, l'ATS s'havia de preparar per assistir els parts. D'assistir un part cobrava 92 pessetes... Diu que ara va a les Alqueries i veu criatures que ha dut al món; i la gent major li té respecte i estima. "Érem una família". Allí tots eren "tios" i es coneixien pels malnoms.

Per assistir un part calia ser un home casat. Era una època distinta en què no tots tenien llum en casa i la corrent era de 125. S'escandalitza pensant com desinfectaven l'instrumental: ell el cremava amb alcohol. Aixina era la vida. La medicina era molt humanitària: la gent li tenia tanta confiança com a professional, que anaven a l'especialista i després li consultaven a ell els diagnòstics i la medicació. Temps en què tenia un malaltet i patia per ell. I recorda els cassos en què no ha pogut salvar als malalts, o salvar criatures mortes en parts assistits per curanderes. **[40 min.]** I un pacient dir-li que anava a tirar-se al tren, i al dia següent fer-ho, i els remordiments per no haver fet més. Educació i respecte, i dedicació exhaustiva: com li deia el Dr. Don Vicente Ros, no podia anar a veure el futbol a València per no faltar dos hores de les Alqueries. Però era feliç.

La dona tampoc no li exigia res; no van anar al cine des que la seua filla tenia 3 anys (en té 50). Diu estar tan acostumat a no eixir, que ni han viatjat ni han fet res. 24 hores al dia, 365 dies a l'any. Per a les vacances li pagaven doble el mes, però no trobava substituïts.

Conta com anècdota que aleshores els metges fumaven puros amb la creença que amb el fum el virus de la tuberculosi no atacava. Carlos ha sigut fumador empedreït.

Era ell qui feia el seguiment dels nounats: els pesava, etc. I de la vacunació. Diu que una vegada va tindre un problema amb un inspector, perquè ficava les vacunes escolars amb xeringa d'insulina; algú ho va comunicar i es va haver de justificar: amb una xeringa gran no podia mesurar la dosi correctament.

2a Part

Precarietat dels ATS

Conta Carlos que també controlava la salut dental dels xiquets, i això li val per introduir un tema important: diu que el pitjor que li ha passat en esta vida és que no els duien a reciclatge: ell estava assoles a les Alqueries, anaven eixint les tècniques modernes i s'havien d'adaptar sense ajuda. Per exemple, ens conta que en una ocasió li havia de llevar una sonda a un veí, i no coneixia el model [l'actual sonda de baló], que pareixia solt, sense esparadraps. Mentre s'enterava de com funcionava, el metge li la traure estirant i li va esgarrar la uretra. Eixe és el nivell de desinformació que hi havia. Els representants el visitaven a ell també i li passaven totes les literatures que eixien. Havia de fer extraccions de sang, saber quin tub era per a cada cosa; s'havia de fer electrocardiogrames; havia de calcular la glucèmia i va fer un important treball de recerca... A les Alqueries, tanmateix, només era "Carlitos el practicant". Entrava a l'ambulatori a les set del matí per a que els treballadors no pergueren una hora de treball, sense cap pagament especial. Hui fan un glucométer cada tres mesos i ell el feia totes les setmanes.

Primer la clínica de la Seguretat Social era la seua casa, **[5 min.]** els donaven 125 pessetes al mes per a la neteja. I per no anar a Vila-real a per instrumental de poca qualitat, se'l comprava ell. L'instrumental d'un sol ús va ser un descans per a ells. Llevaven els tapons de les orelles; l'otoscopi era seu, l'aparell de tensió era seu, l'osciloscopi era seu... I damunt, la dona feia d'infermera i de tot: havia de replegar els avisos... Tot i això, diu que encara li ha paregut la vida curta.

Ara no condueix, i diu que això "l'ha mort". Mira darrere i diu que en hi ha pitjor que ell: té amics que ja no estan, s'ha de donar gràcies. Sa casa actual és un privilegi, amb piscineta i la mar a 20 metres. Viu a la Serratella, una partida que era quasi tota d'*alcrieros*. Diu que són "els més treballadors del món" Conta que se n'anaven tota la família a la verema i per no gastar s'emportaven fregits els conills i pollastres dels corrals en pots d'olives, amb les tapes soldades pel tio Pau, un fontaner. I quan tornaven de la verema es compraven dos fanecadetes d'hort. Diu que són treballadors i honrats com ells assoles, bones persones però també cabuts.

Li preguntem per sangries i sangoneres, ens diu que ell l'única cosa que ha fet són sangries. Les feien amb *gillette*. Conta una anècdota de quan estava estudiant: **[10 min.]** van avisar a son pare per anar a una casa perquè una dona tenia un fort dolor de mamella. La malalta els va dir que tenia un "*pèl de mamella*" i que no podia aguantar-ho; son pare s'obre la camisa i li diu: "Xica, mira si ne tinc jo i no plore i tu per uno quin escàndalo és este". Un "*pèl de mamella*" era una mastitis. Son pare li va manar que li desinfectara el pit amb alcohol, li van fer un tallet baix del peçó i diu que deguere eixir litre i mig de porqueria. Aquella dona li va pegar un bes a son pare i li va dir: "Ja estic bona, don Carlos; ja estic bona". Amb tot això, Carlos anava deprenent.

Fins que el van operar de la gola encara ajudava a D. Gustavo Traver a assistir bous. Diu que ha sigut un gran cirurgià, que li deien "el Maestro". Com a anècdota conta que a un regidor

de festes de les Alqueries el va agafar el bou en un “encierro”. Li va pegar tres cornades, la més xicoteta de 20 cm., les tres amb doble trajectòria. Don Gustavo li diu: “Maestro, l’operem o no l’operem?”. En la seua consulta, amb anestèsia local, van operar al regidor durant dos hores i tres quarts. Va assistir als bous fins a fa quatre dies. Quan venien els toreros a la plaça de bous de les Alqueries, Carlos tenia amistat amb tots ells: Enrique Ponce, el fill d’Adolfo Suárez, Juan José Padilla...

Tinent d’alcalde

Formació

I amb tot açò encara es va agafar faena com a tinent d’alcalde, una responsabilitat que li multiplicava el treball. Per poder-se preparar tot allò de l’ajuntament no dormia. Era, a més, el primer ajuntament democràtic. Es va aprendre de memòria el *Libro de los ayuntamientos*. Ens parla de Don Ángel Mirete Pina, secretari de l’ajuntament de Vila-real, [15 min.] advocat i metge dermatòleg, un home molt preparat que el va ajudar molt.

Aigües potables

A les Alqueries no hi havia aigua corrent, i al fer els primers 40 habitatges son pare i altra gent van comprar el pou d’aigua potable i hi van instal·lar l’aigua. Després això es va ampliar. Al final la Cooperativa de Aguas Potables El Molino va donar l’aigua. Estant de tinent alcalde la gent li deia que volia fer “quartos de bany” quan es casava un fill; a l’inspector d’obres, Carlos el convidava i el convenia que tot estava en ordre.

Don José Izquierdo Huerta

Ens conta que a les Alqueries van arribar tard tots els serveis (aigua potable, formigonat dels carrers...). Va haver un regidor de les Alqueries molt bo però que ho posava tot de la seua butxaca: Don José Izquierdo Huerta (que dóna nom a una avinguda). Diu que era un sant però no demanava res al poble. Era un comerciant que havia sigut carreter del Bassero, molt treballador, “un tros de pa beneït”. Conta que la dona es ficava insulina de matí i de vesprada; se n’anaven a Benassal i ell només pensava en què li portarien a Carlitos: dos formatges, un formatge tendre, llonganisses, mig corder... per a que estiguera amanit quan anara a punxar-la. El camp de futbol de la carretera de Nules es va fer en part sobre un hort del pare de Carlos, tirant de l’amistat; pensa que potser el va pagar ell. A les festes del Niño es feien els berenars i les coques i tot ho portava Lola, la seua senyora, berenar per a metges i tots els que estaven allí.

Altre que va fer molt pel poble és Don Juan Miralles: la cooperativa dels habitatges i tot allò. Diu que son pare li va ajudar molt, a Don Juan. Fins i tot en el Seat 600 de son pare es portaven els altaveus per fer el Via Crucis.

Canvis en l’ofici

Per fer la visita per les cases, quan era xiquet anava en bicicleta, amb una pila a la mà. Després en moto, i a continuació va tindre un 600, en un model descapotable perquè així el donaven abans: [20 min.] els 600 tardaven sis o set mesos, el seu només tres, amb 3.000 pessetes de diferència. Després es va passar a un 1500, R8, R7, R12, Citroën 2 cavalls, un Volkswagen Polo, R11, R20, el Ford Focus i l’Audi. Comprava un cotxe i als tres anys li donaven més que li havia costat i amb poc més, abans d’entrar al taller estrenava cotxe. Diu

que va replegar moltes plogudes amb la motet, el cotxe se'l va comprar quan es va casar. Li van insistir perquè son pare tenia asma bronquial de quan la Guerra.

Carlos va agafar l'època en què s'injectava antibiòtic cada tres hores de nit i de dia. La penicil·lina anava en nevereta. Es quedava a dormir en cadires i *mecedores* en casa dels pacients. Els *goteros* no existien, els *sueros* eren autoinjectables, anaven a pressió, i a l'aplicar-los a les cuixes feien una bufa gran que l'organisme anava assimilant. Era dolorós i traumàtic. Quan van eixir els goteros hi havies d'estar damunt perquè se'n podien eixir. S'havien de planificar per la nit, perquè de dia hi havia tota la faena habitual. Quan hi havia un part calia fer moltes visites per veure si dilatava o no. També diu que arribava a la consulta i demanava paciència, i la gent era comprensiva.

Quant a l'ofici, diu que ha vist d'un extrem a un altre: Conta el cas d'una xiqueta de la família que van operar quan Carlos estava en la mili. **[25 min.]** Va anar el Marqués de Villaverde a ensenyar-los a fer l'operació, amb Don Carlos Carbonell Antolí, catedràtic i director del departament de Cirurgia de l'Hospital Clínic de València. La xiqueta es va morir i els infermers els la van amagar, perquè així parlaven amb les funeràries i s'emportaven comissions. Va parlar amb les monges i la van trobar: la tenien en un *quarto d'agranar*. La va agafar al braç amb una manteta, va buscar un taxi i la van dur de València a les Alqueries: conta que es va orinar damunt d'ell. Morien perquè no oxigenaven el cervell, diu; hui en dia es fa per catèter.

Seguint amb el tema dels canvis, conta que el seu gendre porta ja dos transplants de fetge. Per al primer, el fill de Carlos li va donar un quilo de fetge al seu cunyat. En el segon ja va ser de mort a viu. Està viu i vivint amb dos transplants. Era impensable quan va començar. Conta també un cas d'esclat de fetge per una agarrada d'un bou a la plaça de les Alqueries, i ara, ens diu, el fetge es reproduïx sense problemes.

Parla amb detall del viatge des de la penicil·lina a les medicacions actuals. Conta que l'aigua de les Alqueries és la més calcificada del món, bona només per produir càlculs de fetge i de renyó. Abans, una vegada al mes es feia el ban i omplien les cisternes de l'aigua de la sèquia. Qui tenia diners es feia dos aljubs, el segon era per a l'aigua del plogut, que sí que era sana. **[30 min.]** En aquells temps, al secà hi havia les *manxetes*, i moltes alquerietes treien aigua d'allí. D'altra banda, els que anaven a la sega de l'arròs contreïen hepatitis, perquè per estalviar s'alimentaven de les anguilles, carpes i peixos que agafaven mentre segaven, i allò estava tot contaminat. Segueix contant-nos l'evolució en medicines: la gammaglobulina, la "flor de la sang", va causar la irrupció de l'hepatitis C en les transfusions, que aleshores no es coneixia. Al principi la tuberculosi feia horror, però després van vindre malalties pitjors, com el càncer o la SIDA. Es pregunta què ens espera ara. Parla del seu càncer i com el va superar.

(...) Carlos i la seua dona van fundar la cercavila de Sant Cristòfol, van pagar els rotllos i el tio Ramon de la Creu treia els barrals de mistela: arribaven fins a la creu conduint i allí treien barrals de mistela!

Mentre criaven als seus fills es feien càrrec d'altres xiquets de famílies necessitades. Diu que es feien moltes coses humanitàries. Hi ha moltes coses i molt boniques...

(...) Ens conta d'amics que anaven a "mals puestos" i replegaven malalties venèries, aquí pagava medicines i curava... i a vegades parlaven malament d'ell. La sort, ens diu, és que altres anaven a contar-li-ho. **[35 min.]** Però té més per a contar de *bonico* que de lleig.

La filla va ser reina. Ell va dur a Matías Prats pare; va anar a per ell a l'aeroport de València.

Va ser acòlit del col·legi i sagristà; la missa de Sant Joan Bosco l'oficiava el cardenal Enrique Tarancón, al que coneixia molt perquè era amic de son pare. Un dia, fent d'escolà, estava revestint al Cardenal i li diu: "*In illo tempore dicit Iesus discipulos suos: si furtáis comeráis, si non furtáis non tataráis*"; don Enrique li pega un calbot i li diu: "*Això t'ho ha dit el teu papà, no és teu*".

La vellesa

Ens diu un poema seu de memòria. El va escriure pensant en son pare, que va tindre 13 infarts. En tots ells va tindre ocasió de tornar-li la vida. El poema es diu "Esperar", i diu que ara ja li toca a ell:

ESPERAR

*Vida sin sal ni pimienta
de los viejos es la vida,
triste vida del que espera
el final de su partida.*

*Tiene la cuesta vencida
y tan sólo espera el premio.
No salgas, hace frío.
Hoy tampoco: hace viento.*

*Y así un día tras otro
se va pasando el invierno.
Primavera: qué rara la primavera,
que hace honor a su buen tiempo.*

*Marzo ventoso y abril lluvioso
sacan a mayo lluvioso y ventoso.
Ya no te pueden llevar
las piernas que tanto anduvieron.*

*Ya no puedes caminar,
te quedas como un guiñapo.
Y sin a nadie ofender,
las sopitas y el rosario.*

Y a esperar, siempre a esperar.

Això li va escriure al pare, i ara, diu, ja li toca a ell. "Perquè la vida és molt curta". Confia en els fills, que lluiten per ell.

[40 min.] El seu germà menor, als 37 anys, va estar tres anys en coma vegetatiu per un tumor cerebral: un en la Fe, altre en el termalisme gràcies a [Joaquín] Farnós Gauchía, president de la Diputació, qui, amb Vicente Vilar, van aconseguir l'ambulatori de les Alqueries. Diu que Miguel Montes, l'alcalde, era un bon element, que va saber lluitar. Però el germà tres anys en coma, i tot i dur-li d'Alemanya el matalap i el somier per a que no es llagara, la seua dona li'l llavava i ell amb el bisturí havia d'anar llevant la carn llagada. Diu que desitjar-li la mort a un germà menut és molt trist, i eixes experiències les viuen els professionals. Conta d'una dona amb càncer de mama a qui, per vergonya, se li va eixir el

pulmó entre mig de les costelles mentre estava curant-la. I això ho ha viscut en casa, i aleshores ni tan sols tenien guants.

Una ètica del treball

(...) Ens conta amb orgull que cobrava el que li tocava i no volia saber res d'iguales: no en va cobrar mai. Quan eren particulars sovint s'oblidava de cobrar-los i encara perdia diners.

Ell era molt cirurgià i tot li venia bé. A la seua dona, diu, la feia patir moltes voltes quan l'havia d'ajudar en cassos especialment crus.

Quan hi havia un atropellament a la carretera, tenien el cos tapat amb una manta, ple de moscardes. "Carlitos" va aconseguir que es fera una xicoteta sala d'autòpsies al cementeri. En una ocasió van atropellar a un home de les Alqueries i li va dir a un veí que tenia una furgoneta que el portara al cementeri. Va anar el tinent de Trànsit a "mamprendre'l", i li va contestar que ell era el titular sanitari, i que quan el van replegar estava viu, però com s'havia mort l'havien dut al cementeri.

Ha assistit totes les carreres de la Plana, perquè és soci del Club Ciclista, sempre debades, i quan han pagat han buscat a altres. Anava mentre era debades. Precisament sobre el Club Ciclista de les Alqueries parlem de la seua categoria: Carlos ens diu que hi ha dos àrbitres de ciclisme internacionals. Agustín, que va ser regidor, i Ramon de Cantó. **[45 min.]** Estos li demanaven a Indurain que vinguera i venia enseguida.

Més sobre les Alqueries en els anys 50

(...) Conta d'un tal "Bombeta" que va tindre un ictus i, casat amb dos criatures, no podia treballar; son pare se'n va al senyor Izquierdo i li proposa organitzar un servei de recollida de fem amb carro. A la setmana hi havia un carret de llauna tapat, amb una porteta, i Bombeta tenia faena. Així va començar el primer servei de recollida de fem.

(...) Homes en bicicleta amb dos sacs de bajoques, al mercat de la bajoca de Vila-real. "Hi havia que ser valents". Xiquets menudets portaven grans corbelles per als borregos o els bous que tenien al corral, normalment per a vendre'ls. I els que van baixar de dalt, igual de bons. Es ficaven en alquerietes que eren barraques fetes amb canyissos i algep; al millor tenien sis o set fills. Des del Baró, Carlos anava al de Saera, al "Salt del Riu"; a l'aigua potable i "al de la Bota". Eixe era el seu recorregut, quan era un xiquet en bicicleteta, més tard en la Vespa, amb el 600 descapotable...

Hem estat un parell d'hores parlant amb ell i no se li acabaven les anècdotes i les històries, algunes gracioses i altres tràgiques, totes elles tan vives i interessants que, com s'ha dit, no hem volgut tallar pràcticament res. La seua habilitat per a lligar les seues reflexions a la gestió de la sanitat a les Alqueries el fa un testimoni extraordinari. Don Carlos Font de Mora és una home parlador, molt graciós, molt amable, que ha viscut molt i amb una intensitat poc habitual, en una època tan dura com bonica, en una comunitat cohesionada. Per açò alterna queixes amb mencions a la felicitat en què ha viscut i a l'amor a les Alqueries, a les *alcrieres* i *alcriers*.